

Однією з головних частин тесту ЗНО з української мови та літератури є створення власного висловлення. Таке завдання з'ясовує, наскільки учасник тестування вміє сформулювати і грамотно написати зв'язне повідомлення у вигляді тексту, чи може він проаналізувати поставлену проблему, дати свій варіант її бачення та розуміння. Також важливим є вміння логічно структурувати це повідомлення, дотримуючись правил композиційної побудови тексту і відтворюючи всі її рівні.

Теза – важливий змістовий, композиційний, логічний ланцюжок, що організує текст і слугує для розвитку думки. Це коротко сформульована провідна думка твору, статті, доповіді, правильність якої необхідно довести. Тут ми презентуємо гіпотезу висловлення проблеми, тож саме теза є відправним пунктом наших міркувань. Для того, щоб шлях розгортання думки, її аргументації та резюмування був правильним, слід чітко сформулювати тезу, виголосивши таким чином проблему. У реченні-тезі окреслено проблему, яку необхідно розгорнути, прокоментувати, а власну позицію аргументувати вдало дібраним і застосованим доказовим матеріалом.

Аргументація має бути переконливою і спиратися на такі рівні: логічність доказів та послідовність їх мовної презентації, доречність аргументів, їх життєвість (тобто конкретність, а не абстрактність) та різноманітність.

Важливим засобом аргументування є **приклади** з творів художньої літератури чи інших видів мистецтва, історичні факти, власний досвід. Однак варто розуміти, що сила цих прикладів не однозначна; більшої уваги у переконанні мають факти з історії чи життя відомих історичних осіб, які є частиною загального історичного досвіду людства. Залучення до засобів аргументації прикладів із художньої літератури чи інших видів мистецтва збагачує міркування, підсилює авторську позицію і характеризує вас як вдумливого, розумного читача, обізнаного зі світовою літературою як мистецтвом слова.

Удало дібрані приклади з історичного минулого або сьогодення, з творів художньої літератури чи власного життєвого досвіду допоможуть переконати читача в доречності ваших думок і засвідчать рівень вашої вікової, знанневої, суспільної та громадянської компетентності. Варто ретельно продумати, наскільки застосований вами аргумент виконує покладене на нього смислове навантаження і логічно вписується у хід вашого міркування. Логічність дуже важлива під час висвітлення вашої погляду й у переконанні опонента в його слушності.

Логічність виявляється у композиційному структуруванні етапів розгортання думки, послідовному викладі власних міркувань і наведених аргументів, у дотриманні причинно-наслідкових зв'язків між попередньою та наступною думкою, доречністю використаних фактів, їх смисловою мотивацією. Саме логіка торує шлях до оптимального розуміння думки мовця, зумовлює прийняття, а нелогічність - неприйняття його позиції. Логікою називають здатність людини правильно, тобто логічно мислити, послідовно викладати власні міркування.

Окрім логічності, важливим змістовим організатором тексту є **послідовність викладу** думок, яка реалізується дотриманням смислових зв'язків між попереднім і наступним

реченнями. При цьому попереднє речення, як правило, є смисловим підґрунтям для подальшого розгортання думки. Допомагають логічно й послідовно передати перебіг думок автора в тексті вставні слова й словосполучення, які унеможливають виявлення власної констатуючої (на мою думку; я вважаю; як мені здається й ін.) та емоційної (на щастя; на радість; на жаль; як не прикро) позиції автора, визначають черговість застосованих аргументів (по-перше; по-друге, у першому випадку; з одного боку; з іншого боку).

У **висновку** резюмується чітка позиція автора щодо гіпотетичного розв'язання поставленого питання, і ця позиція є наслідком усього міркування. Допомагають оформити висновок такі слова і вирази: отже; тож; що ж; як бачимо; підбиваючи підсумки; з огляду на сказане; обміркувавши проблему та ін. Зверніть увагу на те, що кожен висновок чітко акцентує позицію автора, навіть якщо проблема неоднозначна і знайти її розв'язання складно. Висновок, якщо він: 1) сформульований грамотно й конкретно; 2) послідовно впливає із попередніх міркувань; 3) логічно пов'язаний із висунутою тезою, запропонованими аргументами, наведеними прикладами – свідчить про ваше вміння конструювати мислення і, відповідно, мовлення за законами логіки, послідовності, змістовності. А також демонструє навички структурування думки, вміння побачити головне і другорядне, знайти раціональну зернину в обдумуванні поставленої проблеми.

Для кращого усвідомлення поставленого перед вами завдання створити власне висловлення, тобто виявити рівень сформованості текстотворчих і мовленнєвих умінь і навичок, наводимо перелік тих мовленнєвих компетентностей, якими має володіти випускник під час виконання відкритого завдання з розгорнутою відповіддю. Він має уміти:

- висловлювати власні думки з приводу запропонованої теми;
- логічно викладати власні міркування й доречно та правильно їх аргументувати;
- підтверджувати свої аргументи доречними прикладами з літератури, інших видів мистецтва, історії, суспільно-політичного життя та правильно ці приклади інтерпретувати;
- наводити приклади з власного життя та пояснювати їх у контексті запропонованої теми;
- дотримуватися необхідного стилю мовлення і використовувати відповідний стиль мовлення;
- добирати точні, виразні мовні засоби для вираження думок, грамотно оформлювати висловлювання згідно з правилами орфографії та пунктуації;
- робити вмотивовані висновки.

*(за матеріалами сайту Одеського
регіонального центру оцінювання якості освіти)*

Власне висловлення може бути побудоване в один із таких способів:

1. Теза.
2. Перший аргумент.
3. Другий аргумент.
4. Приклад із художньої літератури чи іншого виду мистецтва.
5. Приклад із історії, суспільно-політичного чи власного життя.
6. Висновок.

Або

1. Теза.
2. Перший аргумент
3. Приклад із художньої літератури чи іншого виду мистецтва.
4. Другий аргумент.
5. Приклад із історії, суспільно-політичного чи власного життя.
6. Висновок.

!!! Зверніть увагу, що КОЖЕН аргумент повинен бути проілюстрований прикладом! Не може бути, що один із аргументів підтверджений двома прикладами, а інший – жодним. У такому разі один із прикладів не оцінять.

Пропонуємо зразок власного висловлення

Прочитайте наведений текст.

Усі ми прагнемо бути успішними людьми, але життя не завжди сприяє нашій самореалізації.

До кого ж приходять успіх у житті?

Викладіть Ваш погляд на цю проблему.

Сформулюйте тезу, наведіть два-три переконливі аргументи, які найкраще підтвердять Ваші міркування. Проілюструйте Ваші думки посиланнями на приклади з художньої літератури чи інших видів мистецтва (зазначте автора й назву твору, укажіть проблему, порушену митцем, художній образ, через який проблему розкрито, наведіть цитату з твору тощо), історичними фактами або випадками з життя. Не переказуйте змісту художнього твору, не давайте повної характеристики образів. Сформулюйте висновки.

Орієнтовний обсяг роботи – 1 сторінка (200-250 слів). Текст обсягом до 100 слів екзаменатори не перевірятимуть.

Кожна людина прагне у своєму житті досягти успіху та самореалізуватися. Проте добре відомо, що не кожному це під силу. Варто пригадати слова французького імператора Наполеона I Бонапарта: «Перемога належить найнаполегливішим». Я не можу не приєднатися до такого погляду. Гадаю, наполегливість і цілеспрямованість – ключ до успіху. Спробую пояснити, що саме дає мені підстави так думати (*теза*).

По-перше, люди, які поставили перед собою ціль і впевнено крокують до неї, перемагають усі перешкоди, завжди досягнуть свого. Вони готові віддати себе важкій праці та постійно самовдосконалюватись (*перший аргумент*).

Проілюструвати це твердження може роман В.Підмогильного «Місто». Головний персонаж твору – Степан Радченко, сільський хлопець, який поїхав до великого міста вчитися. У Києві він відкриває в собі талант письменника. Завдяки наполегливості, рішучості та вмінню зосередитися на поставленій меті Степан пише твори, які друкують у газетах. Та Радченко не зупинився на цьому. Юнак самостійно опанував правила написання сценарію та згодом досяг великих успіхів у цій справі. І критик, який спершу навіть не бажав вислухати хлопця, дав позитивну оцінку його творам (*приклад із художньої літератури*).

По-друге, успіх приходять до того, хто, попри невдачі, знаходить у собі сили встати й піти далі (*другий аргумент*). Тут варто згадати українського боксера Віталія Кличка. Це зараз

він успішний, відомий, є чемпіоном світу з боксу. Та мало хто пригадує ті сторінки біографії Кличка, коли він уже втрачав віру в себе та планував залишити спорт. Адже після кількох поразок уже не хочеться йти далі. Проте Віталій зібрався з силами і завоював пояс чемпіона. **(приклад із життя).**

Отже, підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що успіх приходить у житті до тих людей, які впевнено йдуть до поставленої цілі. Потрібно бути наполегливим, вольовим та цілеспрямованим, щоб домогтися чогось у цьому житті. Варто не боятися невдач та вірити у власні сили **(висновок).**